

УДК 811.411.21'06'27'38

ТЕМАТИЧНИЙ РЕПЕРТУАР ФАТИЧНИХ ЖАНРІВ (на матеріалі арабської мови)

Заза Ю.Я.

Розглянуто тематичний репертуар арабської фатичної розмови після привітання, встановлено типи обмежень, що впливають на вибір теми розмови. Тему розмови (або простір дії) досліджено в контексті конфігурації соціальних ролей мовців.

Ключові слова: реєстр, тематичний репертуар, конфігурація соціальних ролей мовців, фатичні мовленнєві жанри.

Проблемами обумовленості тем дискурсу екстра- та інтра- лінгвістичними чинниками, тематичного репертуару окремих мовленнєвих жанрів цікавились зокрема В. Богданов, Т. Винокур, Т. ван Дейк, В. Дементьев, Я Ритнікова. Актуальним малодослідженим питанням є вивчення теми (простору дії) як реєстрової характеристики дискурсу окремого мовленнєвого жанру. Метою статті є встановити тематичний репертуар "після привітальної" розмови як однієї з реєстрових характеристик дискурсу а також визначити тип обмежень, що впливають на вибір теми згаданої розмови.

Функціонування засобів мовного коду в комунікації залежить від змісту соціальних ролей її учасників, специфіки каналу комунікації та тематики спілкування. Усі три виміри разом створюють реєстрові характеристики дискурсу [2:215]. Реєстр - реалізація дискурсу в конкретній конситуації спілкування. В основі ж останньої спілкування лежать імпліковані в комунікативній компетенції мовців правила спілкування, отже дискурс - це організація контексту спілкування [1:108]. Дискурс є суттєвою складовою соціокультурної взаємодії; більша частина типів дискурсу має обмеження на діапазон можливих тем, що можна назвати тематичним репертуаром (курсив авт.) певного типу дискурсу. [7:52]. Тематична сфера комунікації, або простір дії, пов'язана з досвідною метафункцією (Halliday Hasan 2001 14-28), яка є засобом побудови змісту, що служить учасникам комунікації у ролі "карти дійсності", хто, що, кому, коли, де, з якою метою робить. [2:212]. Досвідна метафункція співвідноситься з інтерактивною компетенцією. На думку В.В. Богданова, спілкування не може відбуватися лише на основі енциклопедичних і лінгвістичних знань; для того, щоб комуніканти могли обмінюватись інформацією, використовуючи мову, вони

мають володіти відомостями, як це робиться. До цих знань належать правила комунікативного обміну, чергування інтерактивних ходів, зміни ролей у діалозі, правила супроводу інтерактивних ходів ілюктивними силами, правила, пов'язані з принципом кооперації, ввічливості, інтересу, що обумовлюють стратегію мовленнєвої поведінки. А оскільки ці правила є знаннями про міжособистісні мовленнєві і текстові взаємодії і відображають інтерактивний аспект комунікації, то називаються інтерактивними. Здатність комунікантів оперувати цими знаннями є компетенцією [3:26-27]. Таким чином, складовою досвідної метафункції комунікантів є інтерактивна компетенція, що обумовлює вербальну й невербальну поведінку учасників спілкування у певних ситуаціях.

Тематичний репертуар ситуації привітання окреслений такими чинниками, як ситуативним контекстом, конфігурацією соціальних ролей мовців, певним жанром дискурсу, специфікою каналу спілкування, так і певною культурою, соціокультурними нормами й цінностями.

Існує соціально, культурно й комунікативно обумовлені обмеження на вибір теми, що проявляються за допомогою виразів: *прийнято-не прийнято; зараз не місце і не час*, це не *телефонна розмова*. В реальній комунікації всі типи обмежень взаємодіють [7: 53].

До *соціальних* належать *обмеження*, пов'язані з конфігурацією соціальних ролей мовців (соціальний статус, вікові, гендерні особливості, міра знайомства, рівень інституційності ситуації). У фатичному мовленні, а саме таким типом є розмови після привітання, фактор теми займає незалежну позицію. Залежно від градації: близьких-неблизьких стосунків мовців виділяються такі регулярні теми: здоров'я, погода, сімейні справи, враження про прочитане, побачене, обговорення чеснот і недоліків знайомих. Оскільки фатичне мовлення є символом соціального спілкування, його змістові й комунікативно-стилістичні модифікації реагують на найменші зміни у відносинах людей, що об'єднані в групи [4: 150-152].

Культурними є обмеження, пов'язані з соціокультурним нормами, усталеними у певному соціумі. На протязі історії людства різними культурами було вироблена велика кількість найрізноманітніших регуляторів поведінки й спілкування. Залежно від способу, характеру, цілей, сфери вжитку, меж розповсюдження, строгості виконання, усі норми поведінки поділяються на традиції, звичаї, обряди, закони і побутові звичаї. Побутові звичаї є своєрідними вказівниками на те, що, де, як і коли мають робити люди у повсякденному житті. З усіх культурних норм нрави є найбільш динамічними, оскільки призначені регулювати поточні події і вчинки [6:47]. Зав'язування фатичної розмови після привітання є нормою, прийнятою у більшості культур, але тривалість і теми такого типу розмови є ідіоетнічними, що регулюються нравами – «моральними оцінками при-

пустимості тих чи інших форм поведінки» [6:49]. Порушення цієї норми призводить до негативної оцінки, засудження індивіда (імплікованого або експлікованого), свідчить про його необізнаність або небажання дотримуватись прийнятих норм. Для кожної культури є свій діапазон прийнятних і табуйованих тем, обумовлений історичними, соціальними, культурними, географічними умовами. Теми розмов можуть бути як універсальними, характерними для більшості культур, так і специфічними для певної культурної спільноти [7:53].

Комунікативні обмеження у виборі теми спілкування полягають у дотриманні норм кооперативного ведення розмови, що співвідносяться з правилами хорошої поведінки – комунікативними постулатами Г. Грайса [5:219].

Повага до адресата виражається як у виборі теми, так і у довжині висловлювання: чим коротший текст, тим менше поваги. Швидкий перехід до основної теми розмови у багатьох народів вважається неввічливим. Для інтерпретації акту спілкування як соціально прийнятного спочатку потрібно обмінятися відомостями про здоров'я, сон, особисті справи і справи своїх близьких [10:75-76]. Фатична розмова після привітання, що передує або замінює інформативну частину дискурсу є необхідністю, універсалією, що відповідає постулату релевантності. Комунікант, який відразу переходить до основної частини діалогу, за винятком чітко регламентованого спілкування, демонструє свою неповагу до співбесідника, а тому вважається неввічливим.

Оскільки ввічливість, по суті, є виявом поваги до іншої людини, визначення ввічливості як хороших манер акцентує процесуальну (зовнішній план) цього явища. Зовнішня сторона ввічливості певною мірою автономна, тому хороші манери можуть поєднуватись з низькими цілями й відсутністю поваги до людини. В основі теоретичної концепції П. Браун і С. Левінсон лежить поняття суспільної особи як самоповаги індивіда. Існує два основних бажання, пов'язаних із самоповагою (збереженням свого позитивного іміджу): бажання не мати перешкод своїх діяч і бажання отримати схвалення. Ці бажання визначають загальні стратегії пом'якшення загрози самоповаги людини і позитивну й негативну ввічливість. Негативна ввічливість пов'язана з наданням свободи людині, позитивна – з демонстрацією єдності та солідарності [9: 75].

Отже поведінка, направлена на підтримку власного позитивного іміджу по-різному експлікується у різних культурах залежно від типу ввічливості. Ретельний відбір теми розмови, враховуючи усі типи обмежень, уникання табуйованих, незручних і неприйнятних тем є стратегіями підтримання власної позитивної самооцінки.

Діалог після привітання ми вважаємо одним із типів small talk, фатичних мовленнєвих жанрів, поруч із світською (салонною бесідою), сімейною бесідою, дружньою розмовою, розмовою на загальні теми. Необхідність «післяпривітальної» розмови є певним чином вимушеною, оскільки, як вже зазнача-

лося, її відсутність порушує постулат релевантності. Суттєвим є сам факт цієї бесіди, а не її змістова характеристика. Найважливішим для співрозмовників у цьому випадку не промовчати, сказати що-небудь, прийнятне для конкретної конситуації спілкування. На думку В.В. Дементьєва, фатичні жанри є неінформативними, «неможливість сказати, наприклад: світська бесіда на тему... означає, що сам факт такої бесіди важливіший, ніж сама інформація, що передається» [8:86]. Фатична розмова після привітання є певною мірою обов'язковою, а відповідно й етикетною, це дозволяє нам вважати її складовою акту привітання. По відношенню до привітальних формул фатична «післяпривітальна» розмова є факультативною, оскільки залежить від наміру мовців, або одного з мовців у конкретній ситуації продовжити розмову, або обмежитись привітальними формулами. Порівняно ж з основною частиною розмови, «післяпривітальна» розмова є обов'язковою, швидкий перехід до основної теми, як вже зазначалося, суперечить постулату релевантності. «Післяпривітальна» розмова, як і інші фатичні жанри, не націлена на передачу нової інформації, має етикетно, культурно, соціально, комунікативно регламентований тематичний репертуар, стратегію ведення інтерактивних ходів. Якщо учасників сімейної бесіди об'єднують родинні стосунки і, як правило, приязне ставлення одне до одного [11:183], учасники світської бесіди об'єднані гедоністичним бажанням отримати задоволення від розмови [8:87], спільним для учасників «післяпривітальної» розмови є ситуативний контекст і пов'язана з цим чинником необхідність розпочати розмову, обумовлена підтриманням в першу чергу власного позитивного іміджу. Вияв поваги до співрозмовника вважаємо зовнішнім виявом самоповаги, стратегією пом'якшення загрози самоповаги індивіда.

Стосунки між комунікантами – учасниками «післяпривітальної» розмови можуть бути як симетричними, так і асиметричними (соціальний статус, вік, гендерна опозиція); приязними-неприязними, нейтральними. Спільним є усвідомлення комунікантами необхідності «післяпривітальної» розмови як норми, недотримання якої суперечить постулату релевантності і ставить під загрозу власну самоповагу. Отже, обов'язковість «післяпривітальної» розмови обумовлена, з одного боку, ситуативним контекстом, а з іншого – бажанням збереження власної позитивної самооцінки, що виявляється у вияві поваги до співрозмовника. Тематичний репертуар «післяпривітальної бесіди» продиктований конфігурацією соціальних ролей мовців у конкретній ситуації привітання.

З метою в'яснення тематичного репертуару «післяпривітальної» арабської розмови був проведений психолінгвістичний експеримент – анкетування 60-ти сирійських студентів у містах Дамаску й Латакії. Інформантами було обрано лише одну соціальну групу – «молодь-студенти», що дає змогу дослідити особливості тематичного репертуару як у ідіоетнічному, так і у соці-

ально-стратифікаційному аспектах. Серед інших питань, респондентам було запропоновано вказати:

– 'akšaru 'almauađīu allati taṭruku ileyhi 'ahāđīū m'aa: – galīs 'akbar minni 'amran au 'akbar bialmustaua 'al'igtimā'aī; – ašgar minni 'amran au 'ašgar bialmustaua 'al'igtimā'aī; – galīs min 'amrī ua 'almustaua 'al'igtimā'aī; – galīs min gins muḥtalif hiya... – найпопулярніші теми моїх бесід з співрозмовниками: – старшими за віком, соціальним статусом; – молодшими співрозмовниками – однакового віку і соціального статусу; – протилежної статі.

Результати анкетування ми систематизували, класифікувавши теми на блоки:

- 1) «Ти – теми»;
- 2) « Я – теми»; «Я+Ти» теми;
- 3) соціальні, політичні теми;
- 4) загальні теми нейтрального характеру;
- 5) окремі теми, коментарі, додаткова інформація.

I Адресат – старший комунікант: усього в групі 119 відповідей.

1) Ти-теми: *життєвий досвід-12, здоров'я-12, робота, професійна діяльність-9, справи-5, спогади, минуле-3, родина, здоров'я родини, діти-6, плани на майбутнє-2, те, що його цікавить-2, слухаю його поради-2, теми, присміли співрозмовнику-1*. Усього 54 відповіді.

2) Я-теми: *нова для мене інформація-1, наші спільні справи-2*. Усього 3 відповіді.

3) Соціальні, політичні теми: *політика-8, ситуація у країні-5, соціальне питання-4, економічний стан-2, справи у світі-1*. Усього 20 відповідей.

4) Загальні теми нейтрального характеру: *різні загальноприйнятні теми-8, останні телепрограми-6, життя в цілому-4, погода-3, культура-2, релігія-2, буденне життя-2, наука-1, книги-1*. Усього 29 відповідей.

5) окремі теми, коментарі, додаткова інформація: *теми залежать від часу і рівня його освіти-2, залежно від його соціального статусу й часу-2, звертаю увагу не на статус і вік, а на рівень культури-1, розпитую, щоб перейняти досвід-6, питаю поради-1, розпитую, оскільки людина, що старша від тебе на день, знає більше на епоху-1*. Усього 13 відповідей.

II Адресат – молодший комунікант: усього в групі 78 відповідей.

1) «Ти-теми»: *навчання-20, справи-7, розваги-5, інтереси-4, його життя-3, плани на майбутнє-3, здоров'я-3, батьки-2, робота-1, його інтереси-1*. Усього 49 відповідей.

2) Я-теми: *моя робота-1, мій життєвий досвід-1, моє навчання-1*. Усього 2 відповіді.

3) Соціальні, політичні теми: *соціальна активність-1, проблеми молоді-1, соціальні проблеми-1*. Усього 3 відповіді.

4) Загальні теми нейтрального характеру: *життя в цілому-1, новинки електронні-1, оцінки, навчальні предмети-1, серіали-1, футбол-1, література, прочитані книги-1, психологія-1*. Усього 7 відповідей.

5) Окремі теми, коментарі, додаткова інформація: *залежить від його віку й соціального статусу—2, згідно з його віком і статусом, так, щоб він не відчував себе маленьким-1, залежно від часу і соціального рівня-1, відповідаю на його питання-1, цікавлюсь його думкою, поглядами на життя-1, даю можливість обрати тему молодшому-1, даю поради-6, уважно слухаю, намагаюсь допомогти-1, намагаюсь поближче пізнати його індивідуальність-1, найкращі співрозмовники-ті, що корисні у розмові-1, те, що знає він, додаю те, що знаю я-1*. Усього 17 відповідей.

III Адресат – комунікант приблизно одного віку й соціального статусу: усього в групі 99 відповідей.

1) Ти-теми: *справи-9, навчання-4, робота-3, здоров'я-3, хобі-2, родина-2, батьки-2, друзі-2, плани на майбутнє-1, уподобання-1, особисті проблеми-1, здоров'я родини-1, особисті досягнення-1*. Усього 32 відповіді.

2) Я-теми, Я+Ти теми: *наші спільні інтереси-7, моє і його навчання-2, мої власні проблеми-2, спільні теми-2, спільні справи-1, наші взаємини-1, моя робота-1, моя думка про прочитане, культуру, політику-1, мої турботи, моє буденне життя-1, мої і його новини-1, наші хобі-1, мої домашні справи-1*. Усього 21 відповідь.

3) Соціальні, політичні теми: *рівень життя-3, політика-2, новини у країні-1, останні теленовини-1*. Усього 7 відповідей.

4) Загальні теми нейтрального характеру: *релігія-4, мода-3, жарти, анекдоти-2, прочитане-2, мистецтво-2, література-2, одяг-2, футбол-2, сучасні технології-2, мобільні телефони-2, автомобілі-2, різне, різне, про все-2, їжа-1, відпочинок-1, спорт-1, буденність-1, нові пісні-1, весілля, заручини-1, подорожі-1, фільми-1, нудьга-1*. Усього 36 відповідей.

5) Окремі теми, коментарі, додаткова інформація: *намагаюсь отримати задоволення від розмови-1, залежить від стосунків і міри знайомства-1, намагаюсь приблизитись до нього у розмові-1*. Усього 3 відповіді.

IV Адресат-протилежної статі: усього в групі 85 відповідей.

1) Ти-теми: *навчання-6, робота-6, те, що його цікавить-4, його життя-2, справи-2, справи сім'ї-4, хобі-2, особисте життя-2, здоров'я-1*. Усього 29 відповіді.

2) Я-теми, Я+Ти теми: *спільні теми-2, спільні інтереси-2, спільні друзі, приятелі, знайомі-3, мої досягнення і плани-1, порівнюю його і своє життя-1*. Усього 9 відповідей.

3) Соціальні, політичні теми: *соціальні теми-3, політика-2, соціальна активність-2, останні місцеві і міжнародні новини-1, умови праці-1*. Усього 9 відповідей.

4) Загальні теми нейтрального характеру: *різне-4, фільми-3, життя в цілому-2, останні моделі мобільних телефонів-2, прочитане-2, міжстатеві стосунки-2, кохання-1, весілля, заручини-1, нові пісні-1, релігія-1, сучасні технології-1, уподобання протилежної статі-1, спорт-1, людські стосунки-1, важливі теми-1, служба в армії-1, театр-1*. Усього 26 відповідей.

5) Окремі теми, коментарі, додаткова інформація: *залежно від міри знайомства-2, ми вам задримо, ви вільні ходити, де хочете, бачите світ-1, залежно від роду наших стосунків-з колегами-про роботу, з приятелями-про дружбу-1, статі немає значення-1, теми будь-які, але з повагою-1, намагаюся виглядати ідеальною, щоб справити серйозне враження-1, намагаюся торкнутися багатьох тем, щоб виглядати розумним-1, теми, що люблять дівчата-1, намагаюся привернути увагу жартами і анекдотами-1, лише вітаюся: Мир Вам !-1, практично не спілкуюсь з представниками іншої статі-1*. Усього 12 відповідей.

Більшість тем, представлених у всіх групах адресатів, є Ти-темами, при мінімальному діапазоні Я-тем. Дане явище є виявом поваги до співрозмовника, адже загальновідомо, що найцікавіші теми для співрозмовника – ті, що торкаються особисто його. Тому комуніканти виявляють повагу до партнера по комунікації, виявляючи зацікавленість його особою і максимально уникаючи Я-тем. Найбільшу кількість варіантів відповідей бачимо у групі, де адресатом є старший комуніканти, найменшу – у групі, де адресатом є молодший комуніканти. Хоча на перший погляд цю тенденцію можна трактувати як найбільшу і, відповідно, найменшу свободу вибору у виборі теми (простір дій), вважаємо це не зовсім вірним. Комуніканти – учасників «післяпривітальної» розмови об'єднує, як вже зазначалося, чинник ситуативного контексту і пов'язана з цим необхідність вступу у розмову. Тему розмови ж комуніканти підбирають, ніби «примірюючи» її для кожного окремого адресата. Якщо стосунки між комунікантами асиметричні або за віком, або за рівнем знайомства, то тим менша вірогідність того, що вдасться швидко знайти тему, яка би цікавила обох учасників розмови, не була би збуриливою, дратівливою, і відповідала би конкретним умовам спілкування. Звертаючись до старшого адресата, комуніканти ретельніше добирає тему методом «пробування», якщо тема у ході розмови є неприйнятною або нецікавою для старшого співрозмовника, він змінює тактику ведення розмови, і відповідно, тематичний блок. Зміною, пошуком прийнятних тем і пояснюється максимальна кількість варіантів цієї групи. Вступаючи у розмову з молодшим адресатом, старший учасник розмови почувається вільніше і сам пропонує тему розмови, знаючи, що молодший співрозмовник його підтримає хоча би заради ввічливості. Але, оскільки стосунки між учасниками розмови є асиметричними, старший комуніканти, демонструючи свою ввічливість повагою до співрозмовника, практично не торкається Я-тем, домінантою у цій групі є Ти-теми. Соціальні, політичні, а

також загальні теми з огляду на вік адресатів є не надто популярними.

Серед тематичного репертуару групи, де адресатом є молодший комунікант, домінантними є загальні теми нейтрального характеру, а також Ти-теми. Свідченням більш вільної вербальної поведінки рівних (за віком, статусом), учасників розмови є характерний лише для цієї групи широкий діапазон Я-тем. Адресант у даному випадку відчуває менший тиск комунікативних обмежень, пов'язаних із необхідністю дотримуватись стратегій ввічливості і бути цікавим співрозмовником, а тому і торкається тем, приємних і зрозумілих не лише адресату, а і особисто йому. Популярність у цій групі загальних тем свідчить про широке коло спільних інтересів комунікантів. Коментарі, представлені у цій групі, свідчать про бажання адресанта наблизитись до співрозмовника, гедоністичні наміри отримання задоволення від бесіди. Отже конфігурація соціальних ролей мовців значною мірою обумовлює загальну стратегію ведення «післяпривітальної» розмови, впливаючи на вибір відповідних тактик і тематичних блоків. Розмова між комунікантами, що перебувають у ієрархічних стосунках, є більшою мірою етикетною, тематичний репертуар якої окреслений соціальними, культурними (уникання тем, з яким співрозмовник в силу свого віку або статусу є необізнаним), а також комунікативними обмеженнями, представленими у відмові від тем, нецікавих для співрозмовника (Я-теми). «Післяпривітальна» розмова між приблизно рівними комунікантами є більш невимушеною, пошук тем націлений на теми, що цікавлять всіх учасників розмови, характерними відповідями для цієї групи є: *спільні інтереси, проблеми, справи.*

Група, де адресатом є комунікант протилежної статі вирізняється амбівалентністю прагматичного значення відповідей. Жарти, намагання привернути увагу, спроба виглядати ідеальною, розумним, торкання тем кохання, між статевих взаємин, тем, що цікавлять протилежну стать є загальними стратегіями флірту, загравання, бажанням сподобатись представнику протилежної статі (при експлікації цієї стратегії у вербальній поведінці, це бажання не завжди усвідомлюється мовцем). Протилежними є коментарі, що містять обмеження стосовно спілкування з протилежною статтю: обов'язковість поваги при спілкуванні з представником протилежної статі, табування самого факту «післяпривітальної» розмови з представниками протилежної статі. Це пов'язуємо із стратифікацією соціальної групи арабських студентів за релігійним і культурним фактором: серед студентів є представники як традиційних мусульманських, так і європеїзованих, християнських родин. Популярними є Я+Ти теми, теми нейтрального характеру, а отже учасники розмови шукають спільні прийнятні теми. Окрім табування «післяпривітальної» бесіди, ідіоетнічним є і уживання замість відповіді паремій, афоризмів, що наведені у діалектному сирійському варіанті :

– *людина, старша від тебе на день, знає більше на епоху;*

– *найкращі з вас – ті, що навчаються і вчать, адже кажуть, що найкращі з людей ті, хто може бути корисним для інших;*

– *ми вам заздriamo, ви вільні ходити де хочете, бачите світ.* – відповідь дівчини, звернена до осіб протилежної статі.

Як зазначає Д. Єремеев, «для будь-якого традиційного суспільства характерне включення всіх його членів у замкнуто-органічні зв'язки, інстинктивне і цілком усвідомлене прагнення індивідуума усталеним традиціям, нормам поведінки, правилам співжиття. В негативному ставленні до всіх форм індивідуалізму етнопсихологи вбачають характерну рису національного характеру арабофонів. Любов арабів до образних алегоричних зворотів визначила розширення комунікативних функцій паремій, у цьому проявилась схильність носіїв мови не висловлювати свої думки відверто, а говорити натяками, алегоріями [13:76]. Цікавим підтвердженням традиціоналізму, характерного для арабського соціуму є велика кількість відповідей: *слухаю поради від старшого, переймаю досвід...* і відповіді старших адресантів: *даю поради*. Спробуємо аргументувати цей факт загальновідомим консерватизмом арабського суспільства, що живе за багатотомними законами, традиціями. Як і в кожному традиційному суспільстві, що прагне відтворитися на колишній основі, арабський лінгвосоціум завжди відчував потребу у нормах і взірцях, освячених минулим [13:75]. Духовна єдність, злиття з родичами і одноплемінцями є суттєвим засобом оборони, захисту традицій арабів, збереження «стійкості типових рис їхнього життя» (Штайн 1981, 24). Акцентований індивідуалізм, самоствердження особистості не відповідають соціально-психологічному складу арабофона [13:76]. Прагнення перейняти досвід старшої людини є, таким чином, бажанням зберегти і продовжити традиції, а з іншого – виявом поваги, зацікавленості, демонстрацією небайдужості, зацікавленості – стратегією, характерною для позитивної ввічливості.

Отже, так звана «післяпривітальна» розмова є окремим фатичним жанром, серед інших жанроутворюючих ознак якої є ситуативний контекст і пов'язаний з цим тематичний репертуар. Зміст соціальних ролей мовців є фактором, що впливає на загальну стратегію ведення «післяпривітальної» розмови, обумовлюючи вибір відповідних тактик і тематичних блоків. Тема, або простір дії, як одна з реєстрових характеристики пов'язана з інтерактивною компетенцією комунікантів і обумовлена соціальним, культурними, комунікативним обмеженнями, чинником ситуативного контексту, конфігурацією соціальних ролей мовців Арабська «післяпривітальна» розмова характеризується домінуванням Ти-тем, загальних тем нейтрального характеру при обережному використанні Я-тем. Теми соціальні, політичні є непопулярними серед арабських студентів. Бажання перейняти досвід старшого комуніканта, використання у відповідях паремій, і, навіть, табування «післяпривітальної» розмови пов'язана з традиційністю, консерватизмом арабського соц-

іуму. Конфігурація соціальних ролей мовців впливає на стратегію ведення «післяпривітальної» розмови – спілкування рівних комунікантів більшою мірою гедоністичне, розмова ж комунікантів, що перебувають у ієрархічних стосунках є певною мірою вимушеною, продиктованою усталеними нормами і бажанням зберегти свою позитивну самооцінку. Тематичний репертуар арабської «післяпривітальної» бесіди визначається домінуванням стратегією позитивної ввічливості, що реалізується у демонстрації небайдужості, єдності, солідарності.

Список літератури

1. Бачевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи. – Львів, 2005. – 264 с.
2. Бачевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. – Львів, 2003. – 281 с.
3. Богданов В.В. Коммуникативная компетенция и коммуникативное лидерство // Язык, дискурс и личность: Меж вуз. Сб. науч. тр. – Тверь, 1990 – С. 26-31.
4. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения. – М., 2005. – 176 с.
5. Грайс Г.П. Логика и речевое общение // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – М., 1985. – С. 217-237
6. Грушевицкая Т.Г., Попов В.Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации. Учебник для вузов. – М., 2002. – 352 с.
7. Дейк Т. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – М., 1989. – 312 с.
8. Деметьев В. В. Лингвистический аспект светскости // Вестник Омского университета. – Серия 13. – 1999 – №4. – С. 85-88.
9. Карасик В. И. Язык социального статуса. – М., 2002. – 333 с.
10. Ратмайр Р. Прагматика извинения. – М., 2003. – 272 с.
11. Рытникова Я. Т. Семейная беседа как жанр речевого общения // Жанры речи. Саратов. – 2002. – Вып. 1. – С. 71-82.
12. Современный русский язык. Социальная и функциональная дифференциация. – М., 2003. – 568 с.
13. Чекалкин Д. Місце паремій в арабській культурно-мовній спадщині // Східний Світ. – 1993. – №1. – С. 71-82 с.

Заза Ю.Я. Тематический репертуар фатичних жанров (на матеріалі арабського язика).

Рассмотрено тематический репертуар арабского фатического разговора после приветствия, определено типы ограничений, влияющие на выбор темы разговора. Тему разговора исследовано в контексте конфигурации социальных ролей коммуникантов.

Ключевые слова: регистр, тематический репертуар, конфигурация социальных ролей коммуникантов, фатические речевые жанры.

Zaza J.Y. Thematic repertoire of phatic genres (on material of Arabic Language).

The article traces thematic repertoire of Arabic phatic conversation after greeting and determines types of limitations which have an influence on the choice of the theme of conversation. Theme of conversation is regarded in the context of interpersonal register. The material of investigation is selected as a result of sociolinguistics questionnaire.

Key words: register, thematic repertoire, interpersonal register, phatic genres.